

*Pravi
detektiv*
in
dekonstrukcija
žanra

Andraž Jerič

Če predolgo gledaš v brezno, brezno prej ali slej pogleda nazaj vate, pravijo. Vsa blaznost, ki je človeška eksistenca, se iz ogledala reflektira nazaj in sili k prevpraševanju, kaj sploh je to, čemur pravimo človeško. Le redki primerki iz sveta umetnosti tega ne prevprašujejo zgolj na relaciji med svojimi junaki in njihovim svetom, ampak to relacijo prenesejo tudi na svojega bralca (ali gledalca).

Pravi detektiv (True Detective, 2014, Cary Joji Fukunaga) je serija, ki si je kljub svoji kratkosti in precejšnji marketinški neizpostavljenosti v trenutku prisvojila obsesije množic. Na televizijske kanale je priletela od nikoder in svoje gledalce najprej navdušila s svojo kontemplativno počasnostjo in z značajskim raziskovanjem, ki bolj kot na klasične proceduralne policijske serije, ki jih na kabelskih televizijah kar mrgoli, spominja na filme Davida Fincherja, še posebej *Zodiak* (Zodiac, 2007) in *Sedem* (Se7en, 1995). Dekonstrukcija glavnih junakov slednjega na nek način pravzaprav precej spominja na glavne like v *Pravem detektivu*; v idejo »pravega detektiva« prepričanega Martina Harta (Woody Harrelson) in nad celotnim svetom in vesoljem razočaranega Rustina Cohla (Matthew McCounaghey), ki sta drug drugemu seveda popolno nasprotje, a ne povsem v maniri »buddy cop« klišejev akcijskih komedij à la *Smrtonosno orožje* (Lethal Weapon, 1987, Richard Donner). Arhetipska modrost, izkušnost in umirjeno družinsko življenje pravega detektiva ter krotenje divjega temperamenta in nekonvencionalnih metod drugega tu ne služijo le kot snov za ekspozicijski konflikt med njima, temveč prav dekonstrukcija teh arhetipov postane osrednja tema vsega dramaturškega loka. Podobno kot pri Fincherju je bolj kot sam zločin vedno zanimivejša zgodba, ki se okoli njega ustvari.

Ker se zgodba vsaj toliko kot z dejanskimi zločini ukvarja z interakcijo med osrednjimi protagonisti, se je velik del občinstva že od začetka razdelil na ene, ki so častili počasno in kontemplativno dramaturgijo, ter druge, ki so se kaj kmalu začeli spraševati, kam vsa zgodba sploh pelje. Ta se začne leta 1995, ko Cohle in Hart odkrijeta prvega izmed nerazložljivih okultnih umorov, ki bodo kmalu zaznamovali prihodnost njune kariere, nato pa se zgodba v to prihodnost tudi sunkovito prestavi; v letu 2012 sta naša detektiva zdaj priči, ki poskušata novi generaciji krimi-

nalistov pomagati razjasniti nov umor, ki močno spominja na tistega, ki sta ga (vsaj uradno) že razrešila skoraj dvajset let poprej. Te časovne zanke gledalcu omogočajo, da vso dogajanje opazuje z distance in iz več perspektiv, še vedno pa obstaja občutek, da resnica leži nekje globlje, nekje, kamor nas liki za zdaj še niso pripravljene vzeti s seboj. Rustovo tipanje terena in retorično preigravanje z detektivoma in njuno hkratno izmikanje in sumničavost počasi vodijo k zloveščemu odkritju, da so bili dogodki leta 1995 in kasneje leta 2002 komaj vrh ledene gore, ki je šele zdaj v celoti splavala na površje. Zgodba ni nikoli končana, ampak se vedno znova in znova ponavlja. Z vsakim zasukom nas odpelje v nov obrat spirale, v centru katere ni nič drugega kot začetek nove, nihče, še najmanj gledalec, pa ne ve, kam ga bo ta tokrat zares zapeljala.

Rust, večni cinik in samotar, raziskavo spet prevzame v svoje roke – zvesto mu sledi tudi občinstvo, zdaj že bolj ali manj prepričano, da je na njegovi strani. Njegovi eksistencialistični in nihilistični monologi, ki kontrastno odzvanjajo kulturno okolje zaplankanega in od boga ironično pozabljenega ameriškega juga, med njegovimi kolegi ne padajo na prav plodna tla, gledalci pa so njegovo odpadništvo avtomatsko prevzeli kot svoje; Rustin Cohle tako postane idealni antijunak, ki poleg razkrivanja korupcije in hinavščine iz epizode v epizodo odkriva vedno nove in nove dele sestavljanke, za katero se zdi, da vedno bolj prevprašuje meje realnega. Misteriozne omembe »Rumenega kralja«, neke vrste vrhovne entitete, ki naj bi ali in-

scenirala ali vsaj inspirirala serijo umorov in izginotij velikega števila otrok v zadnjih nekaj desetletjih, se pojavljajo na vedno več mestih – tudi po tem, ko naj bi Rust in Marty prvo uganko že razrešila. Rustovo iskanje resnice o zaroti, ki očitno vključuje vse od navadnih policistov do zveznih politikov in verskih voditeljev, bolj kot na domiselne dedukcije sherlockholmesovskih genijev spominja na spiralno potovanje skozi Dantejeve kroge pekla, kjer ga na koncu ne čaka nič drugega kot vrnitev na sam začetek poti. Carcosa, ta mitični kraj, v katerem kraljuje Rumeni kralj, ni le simbol za vse večno izmuzljivo zlo, ki se dogaja v Louisiani in v svetu, ampak hkrati simbolizira tudi nedosegljivo in praktično nerazložljivo bistvo serije.

Nenehno vračanje na začetek torej ni nekakšna budistična reinkarnacija na poti k nirvani, ampak vedno globlje spuščanje v temo. Nesmiselno premagovanje zla terja davek tudi na telesih in življenjih naslovnih junakov; Rust se (sprva) zaradi naloge in (kasneje) zaradi lastne nemoči spet začne prepuščati drogami in alkoholu, ki je očitno še edini razlog, da sploh zmore ohraniti lastno duševno zdravje, Marty pa počasi izgublja kontrolo nad lastno podobo družinskega človeka, pravega moškega in predvsem pravega detektiva. Njegovo kategorično zatiskanje oči in vztrajanje pri svojem ga ne pripeljeta do boljših dedukcij in zaključkov, ampak ga odrivajo od vsega in vseh, ki v njegovem življenju kaj pomenijo. Ko se končno vrnemo v leto 2012, njegov zaveznik ostane le še Rust, vsevedni pripovedovalec, ki na različna časovna obdobja s pomočjo razmišljanja o kvantni mehaniki in teorijah strun

uspeva gledati kot na vzporedne časovnice. Svet ne postaja iz dneva v dneva zlobnejši – iz dneva v dan več zla zgolj odkrijemo ali si upamo priznati, da obstaja. Bolj kot Rust in Marty razkrivata zunanji svet in svet znotraj sebe, več teme odkrijeta in težje se z njo spopadata. Zdi se, da vsak privzdignjen kamen razkrije novo sled in vsaka sled je del večje slike, a včasih prav zaradi velike slike spregledaš bistvene sledi. Kljub temu da nas Martin že v uvodni epizodi opozori na »detektivovo prekletstvo«, nezmožnost videnja stvari direktno pred svojim nosom, ne razume, da je to prekletstvo zadelo oba z Rustom – hkrati z gledalcem serije pred ekranom. Nic Pizzolatto in Cary Fukunaga, pisec in režiser celotne prve sezone, namreč puščata številne aluzije, vizualne reference in ključe, ki že od premiere podžigajo špekulacije gledalcev – je bila Hartova hči spolno zlorabljena, žrtev Rumenega kralja, ker riše spirale in svoje barbike postavlja v čudne seksualne položaje; sta Gilbough in Papania, detektiva, ki v letu 2012 intervjuvata naša junaka, del vsesplošne zarote; ali Rustovi filozofski monologi, ki bolj kot na Nietzscheja in Sartra spominjajo na H. P. Lovecrafta, namigujejo, da za vsem stoji nekaj nedojemljivo velikega, nadnaravnega? Zanimivo se je vrniti k prvi epizodi, kjer

Marty prvič podvomi v Rustove domneve na izvornem kraju zločina; vpraša ga, če je v kakšni od njemu ljubih forenzičnih knjig kdaj naletel tudi na poglavje o sklepanju prehitrih zaključkov. »Predpostavko povežeš z dokazom in ji začneš prilagajati tudi zgodbo« je verjetno najboljšo opozorilo, na katerega bi morali biti pozorni novi gledalci serije.

Precej lahko je pisati o tem, kaj *Pravi detektiv* kot serija počne in kaj počne prav, veliko težje pa, *kako* to počne. Podobno kot film *Zodiak* iz uvoda tega članka se bolj kot za končno resnico zanima za posledice, ki jih odkrivanje te resnice prinaša s sabo. *Pravi detektiv* je zagotovo nadpovprečen primerik pripovedništva in dramaturgije tako z vidika žanra kot metafikcije; sploh vloga pripovedovalca je za razumevanje serije bistvena. Bolj verjeti Rustu, ki je (namesto nas) vso zgodbo že seciral na prafaktorje in lahko nanjo gleda kot na »sploščen krog«, včasih pa bolj kot na analitičnega detektiva še vedno spominja na shizofrene junake gotske proze 19. stoletja? Ali raje verjeti Martyju, obsedenemu z idejo pravega policista, ki zaradi svoje kognitivne pristranskosti zgodbe pravzaprav sploh ne more videti v pravi luči? Nihče izmed njiju kot pripovedovalec ni zares zanesljiv, a gledalcu razen zaupanja

v njuno inteligenco ne preostane drugega kot obsesivno razčlenjevanje simbolizma, ki nam ga avtorji spretno – če ne že kar nekoliko posmehljivo – skorajda servirajo na pladnju. Ne sicer toliko, da bi nas zanalašč slepili in vodili v napačno smer, ampak da bi nam pokazali, da lahko »detektivovo prekletstvo« prizadene vsakogar – tako pripovedovalca kot poslušalca.

Kdo je torej »pravi detektiv«? In kaj to v resnici pomeni? Serija s svojo spiralno zasnovano nikoli ni bila zasnovana, da bi na ta vprašanja zares odgovarjala. Zasnovana je, da nas prepriča, da ima vse smisel, da je vse povezano in da je svet oblikovan po nekakšnih vzorcih, in da nam potem pokaže, da temu seveda ni vedno tako. Kakorkoli se zgodba že konča, nikoli ne bo zares končana. Z novo sezono, ki bo Rustina Cohla in Martina Harta pustila za sabo v močvirnati Louisiani, bomo tako spet na začetku nove spirale.

